

Ιωάννης Ψυχάρης
Αναπληρωτής Καθηγητής Περιφερειακής Οικονομικής Ανάλυσης
Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης
Πάντειο Πανεπιστήμιο

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ-ΙΩΑΝΝΗ
ΠΡΟΔΡΟΜΙΔΗ ΜΕ ΘΕΜΑ:

«THE SPATIAL DISTRIBUTION OF MALE AND FEMALE EMPLOYMENT
AND UNEMPLOYMENT IN GREECE»

Πρόδρομος-Ιωάννης Προδρομίδης
«Η Χωρική Κατανομή της Απασχόλησης και Ανεργίας στην Ελλάδα»

ΚΕΠΕ, ΑΘΗΝΑ 2009
Σειρά Επιστημονικών Μελετών, αριθμός 66

Αθήνα 2 Ιουνίου 2009

Εισαγωγή

Η μελέτη που θα παρουσιάσουμε σήμερα αφορά στην περιφερειακή κατανομή της απασχόλησης και της ανεργίας στην Ελλάδα.

Η μελέτη των χαρακτηριστικών της απασχόλησης και της ανεργίας αποτελεί ένα σημαντικό ζήτημα για τον επιστημονικό διάλογο και την πολιτική μιας χώρας. Η απασχόληση αποτελεί ένα από τα σοβαρότερα ζητήματα που απασχολούν διεθνείς οργανισμούς, κυβερνήσεις και πολίτες σε όλες τις χώρες της Ευρώπης και ευρύτερα. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο Ευρωβαρόμετρο του Νοεμβρίου 2008, όπου αποτυπώνεται η άποψη των πολιτών για διάφορα προβλήματα, εννέα στους δέκα Έλληνες δηλώνουν το μεγάλο ενδιαφέρον τους για τις εξελίξεις στον τομέα της απασχόλησης (92%), με μεγάλη διαφορά από το μέσο όρο της ΕΕ (69%). Το ίδιο συμβαίνει και για την ανεργία.

Το ενδιαφέρον για τις εξελίξεις στην απασχόληση στην ΕΕ εκδηλώνεται και με την ετήσια έκδοση 'Απασχόληση στην Ευρώπη' ('Employment in Europe'), όπου υπάρχουν και στοιχεία για την απασχόληση συχνά και σε περιφερειακό επίπεδο. Αντίστοιχες μελέτες εκδίδει και ο ΟΟΣΑ 'The OECD Employment Outlook'. Σε πολλές χώρες, όπως στις ΗΠΑ, οι εξελίξεις στην απασχόληση παρακολουθούνται με συστηματικό τρόπο, όπως για παράδειγμα από το Υπουργείο Εργασίας, 'Bureau of Labor Statistics', Regional and State Employment and Unemployment. Είναι λοιπόν πολύ σημαντικό που και στην Ελλάδα, ένας έγκυρος μελετητικός φορέας με μεγάλη παράδοση και συμβολή στην ανάλυση και διατύπωση προτάσεων οικονομικής πολιτικής, όπως είναι το ΚΕΠΕ, εκδίδει μια τόσο σημαντική μελέτη.

Η μελέτη του κ. Προδρομίδη έρχεται να καλύψει ένα ζήτημα εξαιρετικής σπουδαιότητας που το ενδιαφέρον της οικονομικής επιστήμης, της πολιτικής και των πολιτών είναι μεγάλο και διαχρονικό.

Επιστημονικό πεδίο της έρευνας

Πριν αναφερθώ στην αναλυτική παρουσίαση και στη συμβολή της μελέτης θα ήθελα να κάνω μια αναφορά στο επιστημονικό πλαίσιο στο οποίο αυτή εντάσσεται.

Η μελέτη αυτή εμπίπτει κυρίως σε δύο ερευνητικά πεδία - σε αυτό των Οικονομικών της Εργασίας και της Περιφερειακής Οικονομικής Ανάλυσης. Θα αναφερθώ περισσότερο στο δεύτερο, τόσο γιατί βρίσκεται εγγύτερα στο πεδίο της επιστημονικής μου εξειδίκευσης, όσο και επειδή κάποιες πρόσφατες εξελίξεις το έχουν επαναφέρει στο επίκεντρο της επιστημονικής συζήτησης.

Είναι γνωστό στους ειδικούς ότι η παράμετρος του χώρου είχε παραμεληθεί για πολλά χρόνια από τα κύρια αντικείμενα της οικονομικής επιστήμης. Σήμερα, όμως, για μια σειρά από λόγους, που αφορούν τόσο σε εξελίξεις της επιστήμης, όσο και σε ανάγκες της οικονομικής και κοινωνικής πραγματικότητας, η οικονομική ανάλυση του χώρου έχει λάβει πρωτεύουσα σημασία στα αντικείμενα της οικονομικής ανάλυσης.

Παρότι η αναγνώριση αυτή είναι αποτέλεσμα μακροχρόνιας διεργασίας και σταδιακής ωρίμανσης, καταλυτικό ρόλο, αλλά και ενδεικτικό της μεταστροφής, θεωρείται ότι έπαιξε η απονομή του Βραβείου Νόμπελ Οικονομίας 2008 στον Paul Krugman. Στο έργο του, που σχετίζεται με το Διεθνές Εμπόριο, η σημασία του χώρου, μια διάσταση που είχε παραμεληθεί από την οικονομική επιστήμη, βρίσκει σήμερα τη θέση που θα έπρεπε να έχει ανάμεσα στα κύρια αντικείμενα της οικονομικής ανάλυσης. Η σημασία του Χώρου στην οικονομική ανάλυση αποτελεί πλέον αναπόσπαστο τμήμα των κυρίων αντικειμένων της Οικονομικής Επιστήμης.

Χωρίς να θέλουμε να εμπλακούμε σε επιστημολογικές αναλύσεις, η οικονομική ανάλυση του χώρου εμπίπτει και σε ένα νέο πεδίο επιστημονικής έρευνας που αυτοπροσδιορίζεται ως 'Περιφερειακής Επιστήμη'. Το πεδίο αυτό ξεκίνησε στην Αμερική ήδη από την δεκαετία του 1960 με τον W. Isard. Πρόκειται για μια διεπιστημονική προσέγγιση του Χώρου και αφορά σε οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά, κ.ά ζητήματα που έχουν χωρική διάσταση. Αυτός ο τομέας επίσης σήμερα γνωρίζει διεθνώς σημαντική ανάπτυξη.

Οι εξελίξεις αυτές δεν έχουν αφήσει καθόλου αδιάφορη την επιστημονική κοινότητα στην Ελλάδα. Οι σπουδές περιφερειακής ανάπτυξης έχουν μεγαλύτερο εύρος και προσφέρονται σε προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα. Το Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου και το Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανπειστημίου Θεσσαλίας προσφέρουν προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα που άπτονται της οικονομικής ανάλυσης του Χώρου. Παράλληλα λειτουργούν τα τμήματα Περιφερειακής Οικονομικής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Στερεάς Ελλάδας και το Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης του ΑΠΘ. Τέλος, τα Τμήματα Γεωγραφίας του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου και του Πανεπιστημίου Αιγαίου συμπληρώνουν τον πρώτο κύκλο τμημάτων που παρέχουν σπουδές που σχετίζονται και με την οικονομική (αλλά όχι μόνο) ανάλυση του χώρου.

Η ελληνική ακαδημαϊκή και ερευνητική κοινότητα παρακολουθεί τις διεθνείς εξελίξεις και στον τομέα των επιστημονικών δημοσιεύσεων. Για να αναφέρω την πλέον πρόσφατη αλλά αρκετά ενδεικτική περίπτωση θα αναφέρω τον συλλογικό τόμο H. Coccossis and Y. Psycharis (eds) 'Regional Analysis and Policy: the Greek experience', Springer 2008.

Ερευνητικές υποθέσεις και πηγές στατιστικών στοιχείων

Η μελέτη του κ. Προδρομίδη αποτελεί συνέχεια και συμπληρώνει την προγενέστερη έρευνα σχετικά με τις Εισοδηματικές ανισότητες σε περιφερειακό επίπεδο στην Ελλάδα (ΚΕΠΕ, 2006). Σκοπός της εργασίας είναι η ανάλυση της χωρικής κατανομής του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της Ελλάδας.

Ο Προδρομίδης, όπως και στην προηγούμενη εργασία του έτσι και σε αυτή, διατυπώνει ένα καίριας σημασίας επιχείρημα αναφορικά με τη μελέτη της οικονομίας στο χώρο, που συνοπτικά έχει ως εξής ερώτημα: σε ποιο χωρικό επίπεδο θα πρέπει να γίνει η χωρική ανάλυση; στο επίπεδο των Περιφερειών, των Νομών ή των Δήμων και Κοινοτήτων της χώρας. Η επιλογή αυτή είναι καίριας σημασίας για τα συμπεράσματα που θα προκύψουν και για τα μέτρα πολιτικής που θα εφαρμοστούν. Πολύ, συχνά, όπως παρατηρεί ο ίδιος, 'όπως στην ιατρική ο γιατρός που σέβεται τη ζωή και τις αντοχές των ασθενών, θα διενεργήσει όλες τις εξετάσεις για να προσδιορίσει ακριβώς το πρόβλημα υγείας πριν την εγχείρηση ή την θεραπεία, έτσι και η περιφερειακή οικονομική πολιτική πρέπει να προσδιορίσει με μεγάλη ακρίβεια το πρόβλημα και τις τοπικές συνθήκες που το διαμορφώνουν ώστε να έχει καλύτερο αποτέλεσμα στην λήψη των πλέον κατάλληλων μέτρων για την αντιμετώπισή του' (σελ. 154). Έχοντας διαπιστώσει ότι η κλίμακα χωρικής ανάλυσης διαφοροποιεί τα χαρακτηριστικά της ταυτότητας μιας περιοχής, θεωρεί ότι το χωρικό επίπεδο στο οποίο θα πρέπει προσδιοριστεί η ομοιογένεια, ετερογένεια και συνθετότητα που χαρακτηρίζει τη δομή της οικονομίας στο χώρο, πρέπει να είναι το χαμηλότερο γεωγραφικό επίπεδο, δηλαδή σε επίπεδο Καποδιστριακού Δήμου. Η προσέγγιση αυτή διαφοροποιείται σε πολλά σημεία από την συμβατική χωρική ανάλυση και πολιτική, με βάση την οποία σχεδιάζονται, υλοποιούνται και αξιολογούνται οι περιφερειακές πολιτικές. Η προσέγγιση του Προδρομίδη εισάγει μια νέα αντίληψη για το σχεδιασμό της περιφερειακής πολιτικής που έχει εξαιρετικό ενδιαφέρον και από ακαδημαϊκής αλλά και πολιτικής άποψης.

Η μελέτη βασίζεται σε στοιχεία της απογραφής του πληθυσμού 2001 που προσφέρονται για ανάλυση σε επίπεδο Δήμων και Κοινοτήτων και σε στοιχεία που παρέχονται από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού για το διάστημα 1998-2007, τα οποία προσφέρονται σε επίπεδο διοικητικών περιφερειών της χώρας, σύμφωνα με την ταξινόμηση της ΕΣΥΕ (απασχολούμενοι, άνεργοι και μη-ενεργοί 15 ετών και άνω).

Η ανάλυση σε επίπεδο Δήμων και Κοινοτήτων έχει πολλά πλεονεκτήματα. Το μειονέκτημα είναι, όμως, ότι πέρα από τις απογραφές δεν υπάρχουν στοιχεία απασχόλησης σε χρονολογικές σειρές, σε επίπεδο δήμων.

Οι τεχνικές ανάλυσης που χρησιμοποιούνται είναι πολλές και εξαιρετικά σύνθετες. Χρησιμοποιούνται πολλοί συμβατικοί δείκτες χωρικής ανάλυσης, χρησιμοποιούνται όμως και εξειδικευμένες εφαρμογές της χωρικής οικονομετρίας - ένας κλάδος αρκετά

απαιτητικός ακόμη και σε πιο εξοικειωμένους επιστήμονες με το αντικείμενο της χωρικής ανάλυσης. Οι χρησιμοποιούμενες τεχνικές είναι σε αντιστοιχία με ό,τι το νεότερο έχει να επιδείξει η οικονομική ανάλυση του χώρου σε διεθνές επίπεδο σήμερα. Η χαρτογραφική απεικόνιση των αναλύσεων επιτρέπει στον αναγνώστη να αποκτήσει μια οπτική αναπαράσταση των συμπερασμάτων. Η εργασία που παρουσιάζουμε προϋποθέτει εξειδικευμένες γνώσεις και η διεξαγωγή της είναι εξαιρετικά χρονοβόρα. Αντίστοιχα, όμως, και τα συμπεράσματά της είναι, όμως, πολύ χρήσιμα.

Παρουσίαση της μελέτης κατά κεφάλαιο

Η μελέτη του κ. Προδρομίδα αποτελείται από έξι μέρη και συνοδεύεται από Παράρτημα Πινάκων, Βιβλιογραφίας και Υπομνήματος Γεωγραφικών Αναφορών. Στις 178 σελίδες της, με τις 204 υποσημειώσεις, τους 39 Χάρτες, τις 32 σελίδες με κωδικοποίηση των Γεωγραφικών Αναφορών παρουσιάζεται το πορτρέτο των περιφερειακών χαρακτηριστικών της Ελλάδας ως προς την απασχόληση και ανεργία. Η πρωτοτυπία αυτής της μελέτης έγκειται στη μεθοδολογία ανάλυσης, στο υψηλό επίπεδο τεχνικής κατάρτισης, στην εξαντλητική τεκμηρίωση των συμπερασμάτων και στις προτάσεις πολιτικής που καταλήγει.

Στο κεφάλαιο 3, όπως θα δούμε παρακάτω προσδιορίζονται 667 αγορές εργασίας στον ελληνικό χώρο. Η μεθοδολογία προσδιορισμού τους, που βασίζεται στο χρόνο-μετακίνησης-για-εργασία (travel-to-work areas) και εφαρμόζεται για πρώτη φορά στην Ελλάδα.

Το Μέρος 1 δεν προσφέρεται για εκτενή παρουσίαση, η ανάγνωσή του όμως είναι πολύ κατατοπιστική για την έρευνα. Το Μέρος 1 παρέχει μια συνοπτική παρουσίαση του αντικειμένου και της μεθοδολογίας της έρευνας και παρέχει μια εκτενή βιβλιογραφική επισκόπηση σχετικών μελετών που υπάρχουν στην ελληνική και τη διεθνή βιβλιογραφία και παρουσιάζεται η δομή και η οργάνωση του βιβλίου.

Δεν παραλείπει όμως ήδη από την αρχή να κωδικοποιήσει της βασική του θέση. Όπως είπαμε και προηγουμένως η βασική θέση που διαπερνά την έρευνά του κ. Προδρομίδα, είναι ότι η περιφερειακή ανάλυση και η περιφερειακή πολιτική πρέπει να διενεργούνται στο χαμηλότερο γεωγραφικό επίπεδο, δηλαδή στο επίπεδο Δήμων και Κοινοτήτων της χώρας. Η επιχειρηματολογία του είναι ότι εκεί αναδεικνύονται καθαρότερα τα χαρακτηριστικά της τοπικής ταυτότητας, εκεί εστιάζεται καλύτερα η πολιτική περιφερειακής ανάπτυξης και έτσι μεγιστοποιείται και η αποτελεσματικότητά της. Επιλέγοντας ένα υψηλότερο επίπεδο ανάλυσης από τους Δήμους όπως π.χ. νομούς ή περιφέρειες, κινδυνεύεις να ομαδοποιήσεις χαρακτηριστικά που αφορούν σε τοπικές ιδιαιτερότητες και να λάβεις λανθασμένα μηνύματα στη διάγνωση του προβλήματος και να κάνεις λανθασμένες προτάσεις για την ασκούμενη πολιτική. Αυτό όμως συναντά και πολλές δυσκολίες μια από τις οποίες είναι η διαθεσιμότητα στατιστικών στοιχείων.

Στο Μέρος 2 με τίτλο Οι Διοικητικές Περιφέρειες και ο Οικονομικά Ενεργός Πληθυσμός της Ελλάδας αποτελείται από δύο επιμέρους κεφάλαια: α) τη μορφολογία και διοικητική οργάνωση της χώρας και β) την εξέλιξη του οικονομικά ενεργού πληθυσμού σε περιφερειακό επίπεδο στην Ελλάδα την περίοδο 1998-2007.

Η λεπτομερής καταγραφή των γεωμορφολογιών χαρακτηριστικών, του ανάγλυφου και των φυσικών διαθεσίμων της χώρας, των υποδομών καθώς και της διοικητικής διαίρεσης παρέχεται με εξαιρετική καθαρότητα και σαφήνεια, και με μια εξαιρετικά λεπτομερή καταγραφή. Ο συγγραφέας δίνει μεγάλη σημασία στη γεωμορφολογία και η αναλυτική περιγραφή δεν είναι καθόλου τυχαία, αφού από αυτήν πηγάζει και το βασικό του επιχείρημα. Η μορφολογία της χώρας επιβάλλει τον προσδιορισμό των τοπικών ιδιαιτεροτήτων στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο.

Στη συνέχεια επιχειρείται η ανάλυση των τάσεων μεταβολής της απασχόλησης σε περιφερειακό επίπεδο στην Ελλάδα. Η μελέτη ξεκινάει με την ανάλυση της περιφερειακής κατανομής του οικονομικώς ενεργού πληθυσμού της χώρας το διάστημα 1998-2007, με βάση τα στοιχεία που παρατίθενται στην Ανάλυση Εργατικού Δυναμικού. Η εικόνα που αποκαλύπτεται από την ανάλυση είναι πολύ εντυπωσιακή. Η ανάλυση θεμελιώνει ότι οι πληθυσμοί των περιφερειών κινούνται με διαφορετικές ταχύτητες και σε διαφορετικές κατευθύνσεις. Αττική, Βόρεια Αιγαίο, Ήπειρος, Θεσσαλία, Νότιο Αιγαίο και Κρήτη παρουσιάζουν αύξηση της απασχόλησης και μείωση της ανεργίας. Αντίθετα η Ανατολική Μακεδονία και Θράκη εμφανίζει μείωση της απασχόλησης και αύξηση της ανεργίας. Στο ενδιάμεσο κινούνται οι υπόλοιπες περιφέρειες, ενώ άλλες τάσεις προσδιορίζονται για τους μη-συμμετέχοντες.

Δεν μπορεί, όμως, με βάση τα στοιχεία που έχει στη διάθεσή του να διατυπώσει ένα ερμηνευτικό μοντέλο για την εξέλιξη των απασχόλησης σε περιφερειακό επίπεδο. Η οικονομετρική ανάλυση έχει πολλές προϋποθέσεις που δεν ικανοποιούνται από τα διαθέσιμα στοιχεία. Η διαστρωματική ανάλυση περιορίζεται από τον αριθμό των περιφερειών (13), ενώ η ανάλυση χρονολογικών σειρών από τον περιορισμένο αριθμό ετών (9). Αντίθετα, η ανάλυση κατά Δήμους και Κοινότητες προσφέρει μεγάλο αριθμό παρατηρήσεων (1034) και καλύπτει ολόκληρο τον πληθυσμό. Το επόμενο κεφάλαιο αφιερώνεται σε αυτή την διερεύνηση. Προσπάθεια γίνεται να απομονωθούν οι γεωγραφικοί από τους μη γεωγραφικούς παράγοντες ώστε να αναδειχθούν τα χαρακτηριστικά τους και να διαμορφωθούν τα κατάλληλα μέτρα πολιτικής. Ο περιορισμός, όμως, είναι ότι η ανάλυση αυτή γίνεται μόνο για το έτος 2001, που είναι και το έτος της απογραφής.

Στο Μέρος 3, αναλύονται τα δεδομένα της απογραφής του πληθυσμού σε επίπεδο Δήμων και Κοινοτήτων στην Ελλάδα. Το μέρος αυτό παρέχει έναν ολοκληρωμένο και αναλυτικό οδηγό για την μελέτη των χαρακτηριστικών του πληθυσμού σε τοπικό επίπεδο στην Ελλάδα.

Στο Μέρος 3 καταρχήν παρουσιάζεται η κατανομή του πληθυσμού σε επίπεδο 1.034 Δήμων και Κοινοτήτων με βάση την Γενική Απογραφή του Πληθυσμού 2001. Με βάση την αστικότητα, και κριτήριο την κατάταξη του ΟΟΣΑ, δημιουργούνται τύποι αστικών και αγροτικών Δήμων στην Ελλάδα. Οι Αστικοί Δήμοι στην Ελλάδα ανέρχονται σε 179 σε σύνολο 1.034, αφορούν σε 7.748 χιλ. κατοίκους, που αντιπροσωπεύουν το 61.7% της χώρας, και καλύπτουν έκταση 6.951 km² που αντιστοιχεί στο 5.25% της χώρας. Οι υπόλοιποι 855 Δήμοι και Κοινότητες είναι αγροτικοί, που εντάσσονται σε τρεις υποκατηγορίες (σελ. 46-47).

Αντίστοιχες αναλύσεις γίνονται για την ηλικιακή διάρθρωση του πληθυσμού και την κατανομή του κατά φύλο, το μορφωτικό επίπεδο, την απασχόληση, ανεργία και μη-

συμμετοχή, την κλαδική συγκέντρωση και τα επαγγέλματα. Τα συμπεράσματα είναι πλούσια και δεν μπορεί να γίνει εδώ παρά μια μικρή αναφορά σε ορισμένα από αυτά. Τα συμπεράσματα για το μορφωτικό επίπεδο για παράδειγμα είναι εντυπωσιακά. Το 53,3% του πληθυσμού ηλικίας 15 ετών και πάνω δεν έχει προχωρήσει πέρα από τη στοιχειώδη εκπαίδευση, το 33,0% έχει τελειώσει την δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ μόλις το 13,6% έχει πανεπιστημιακή εκπαίδευση, από το οποίο το 0,9% έχει πραγματοποιήσει μεταπτυχιακές σπουδές. Η συμμετοχή των ανδρών στο υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης είναι μεγαλύτερη από των γυναικών. Αναφορικά με τη χωρική διασπορά, πιο ισόρροπα κατανέμονται στο χώρο οι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, πιο συγκεντρωμένα, και μάλιστα στις μεγάλες πόλεις, οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας. Υψηλή συγκέντρωση εμφανίζουν οι κάτοχοι μεταπτυχιακών σπουδών στις αστικές περιοχές (το 50% αυτών στην Αττική) και οι απόφοιτοι στοιχειώδους εκπαίδευσης στις αγροτικές περιοχές. Οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ακολουθούν την ιεραρχία της κατανομής του πληθυσμού.

Το δεύτερο στοιχείο αφορά στον προσδιορισμό των αγορών εργασίας. Η απογραφή παρέχει τη δυνατότητα για πρώτη φορά να προσδιοριστούν τοπικές αγορές εργασίας με βάση τα πρότυπα μετακίνησης. Αυτό είναι μια από τις σημαντικότερες συμβολές αυτού του βιβλίου. Έρχεται να καλύψει μια ανάγκη που υπήρχε στην Ελλάδα, κάτι που υπήρχε για πολλές άλλες χώρες. Χρησιμοποιώντας τη μεθοδολογία της Eurostat, η μελέτη καταλήγει στον προσδιορισμό 667 αγορών εργασίας με βάση τις μετακινήσεις (σελ. 83-93).

- A. Οι μεγαλύτερες αγορές βρίσκονται: Αθήνα (120 Δήμοι), Θεσσαλονίκη 45, Πάτρα 10, Ηράκλειο 16, Λάρισα 10, Βόλος 10, Ιωάννινα 16
- B. Μικρότερες αγορές που κυμαίνονται από 20 έως 115 χιλ. κατοίκους: 35 περιοχές και 8 αυτοτελείς Δήμοι και Κοινότητες (το 4,1% των Δήμων και Κοινοτήτων, αφορούν στο 20,7% του πληθυσμού και καλύπτουν το 16,9% της έκτασης της χώρας)
- Γ. μικρότεροι δήμοι (το 61,2% του συνόλου, αφορούν στο 25% του πληθυσμού και καλύπτουν το 71,7% της έκτασης της χώρας)

Αυτό σχετίζεται με την ελκυστικότητα των περιοχών, με τις υποδομές, εφαρμογή προγραμμάτων περιφερειακής πολιτικής.

Στο Πέμπτο Μέρος της μελέτης γίνεται προσπάθεια να διατυπωθεί ένα οικονομετρικό μοντέλο που θα απομονώνει τους χωρικούς από τους άλλους παράγοντες σχετικά με την μεταβολή της απασχόλησης. Θέλει δηλαδή να εντοπίσει τις περιοχές που εμφανίζουν μικρή απασχόληση ή μεγάλη ανεργία ώστε να τις καταστήσει αντικείμενο κρατικής παρέμβασης για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Το μέρος αυτό είναι πολύ τεχνικό. Μήτρες χωρικής αυτοσυσχέτισης, μήτρες γειτνίασης, αποτελέσματα διάχυσης, στατιστικά σημαντικοί χωρικοί συντελεστές οδηγούν στην οριοθέτηση μικρο-χωρικών ενοτήτων με κοινά χαρακτηριστικά που ταξινομούνται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες. Επτά μικρο-περιφέρειες, εννέα σειρές Δήμων και Κοινοτήτων και είκοσι επτά κοινότητες ή ομάδες κοινοτήτων. Η ανάλυση που ακολουθεί στο επόμενο κεφάλαιο πέρα από τις Περιφέρειες και τους Νομούς, γίνεται και για τις χωρικές ενότητες που προσδιορίστηκαν παραπάνω.

Στο Μέρος 5 παρουσιάζονται αρκετά αναλυτικά τα αποτελέσματα της οικονομετρικής εφαρμογής. Υπάρχουν τρεις τρόποι εκτίμησης των εξισώσεων. Σε

περιφερειακό, νομαρχιακό και κατασκευασμένο με στατιστικά μέσα χωρικό επίπεδο. Από τους Χάρτες που παρατίθενται εύκολα συνάγεται το συμπέρασμα ότι η χωρική μονάδα ανάλυσης μπορεί να διαστρεβλώσει την πραγματικότητα κάθε περιφέρειας. Το παράδειγμα που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας είναι πολύ κατατοπιστικό. Με βάση την ανάλυση σε περιφερειακό επίπεδο ολόκληρη η Δυτική Μακεδονία εμφανίζεται να χρειάζεται κρατική παρέμβαση για την υποστήριξη της οικονομικής της ανάπτυξης. Όμως, με την ανάλυση των στοιχείων σε νομαρχιακό επίπεδο ο νομός Καστοριάς, φαίνεται να αντιμετωπίζει χαμηλό επίπεδο απασχόλησης και υψηλή ανεργία, και κατά συνέπεια σε αυτό το νομό πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη προτεραιότητα. Τέλος, αν κατέβει το επίπεδο ανάλυσης στους Δήμους και Κοινότητες γίνεται φανερό ότι αντίστοιχα σημαντικά προβλήματα εμφανίζουν περιοχές του νομού Γρεβενών. Κατά συνέπεια με τη μετατόπιση του χωρικού επιπέδου ανάλυσης μεταβάλλονται και τα χαρακτηριστικά της τοπικής οικονομίας και άρα αλλάζει ο τρόπος παρέμβασης για την αντιμετώπισή τους.

Η μελέτη καταλήγει με τον προσδιορισμό 40 περιοχών προτεραιότητας (σελ. 173) για περιφερειακή πολιτική, ενώ προσδιορίζεται ο ρόλος που παίζουν μη χωρικές μεταβλητές, όπως η αστικότητα, το εκπαιδευτικό επίπεδο και η πυραμίδα ηλικιών στη διαμόρφωση των συνθηκών για τοπική ανάπτυξη.

Προτάσεις για αξιοποίηση της εργασίας

Η μελέτη του Προδρομίδη είναι μια εργασία υψηλού επιπέδου με διεθνείς προδιαγραφές - ένα εξαιρετικό παράδειγμα μελέτης χωρικής ανάλυσης. Έχει συγκροτημένη δομή, πολύ καλή χρήση των στατιστικών και γενικότερα ποσοτικών μεθόδων χωρικής ανάλυσης, λεπτομερέστατη περιγραφή, εμμογή στην ακρίβεια.

Παρότι έχει αρκετά τεχνικά μέρη δεν χάνει ούτε στιγμή το ενδιαφέρον της για θέματα πολιτικής. Αντίθετα καταλήγει σε συμπεράσματα που μπορεί να αποτελέσουν οδηγό για την άσκηση περιφερειακής πολιτικής. Οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται είναι χρήσιμες για τους φοιτητές που κάνουν μεταπτυχιακές σπουδές σε αυτό το αντικείμενο.

Η αντίληψή του για την ανάλυση στο μικρότερο γεωγραφικό επίπεδο είναι πολύ παραγωγική, έχει όμως και αυτή ορισμένους περιορισμούς, που σχετίζονται και με την διαθεσιμότητα των στατιστικών στοιχείων. Η επιλογή του χωρικού επιπέδου ανάλυσης θα πρέπει να προσδιορίζεται και από το σκοπό της εκάστοτε έρευνας.

Η μελέτη απευθύνεται στην ακαδημαϊκή κοινότητα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Στους φορείς άσκησης περιφερειακής πολιτικής. Στους φοιτητές μεταπτυχιακών προγραμμάτων περιφερειακής ανάλυσης και αγοράς εργασίας.

Μια κωδικοποίηση των βασικών συμπερασμάτων θα έκανε αυτή τη μελέτη πιο εύχρηστη στη διοίκηση, στην τοπική αυτοδιοίκηση, στους φορείς άσκησης πολιτικής αλλά και σε όλους τους πολίτες που ενδιαφέρονται για τις προοπτικές και την ανάπτυξη της χώρας.

Αθήνα 2 Ιουνίου 2009

Ιωάννης Ψυχάρης